

Euroopan ympäristö- keskuksen monivuotinen työohjelma 1999-2003 – lyhyt katsaus

Johdanto

Euroopan ympäristökeskus perustettiin tukemaan Euroopan yhteisön ympäristöpolitiikkaa ja kehitystä kohti kestävää kehitystä. Sen tehtävä on luotettavan, asianmukaisen, ajankohtaisen ja tarkasti määritellyn ympäristöä koskevan tiedon tarjoaminen. Euroopan ympäristökeskus koordinoi ja käyttää EIONET:in (European Environment Information and Observation Network) tuottamaa laajapohjaista dataa ja tietoa, 18 Euroopan ympäristökeskuksen jäsenvaltiossa toimivan kansallisen ympäristötietoa käsittelevän organisaation verkostoa, sekä vastaavien Keski- ja Itä-Euroopassa toimivien organisaatioiden verkostoa.

Aikaa ei ole paljon johdonmukaisen tiedon tarjoamiseksi sellaisessa muodossa, jota päätöksentekijät voivat käyttää suoraan. Sitoutuminen ympäristönäkökohtien yhdentämiseen Euroopan unionin kaikkiin toimintalinjoihin samalla kun laajenemisprosessi etenee on huomattavasti lisännyt luotettavan ja asianmukaisen ympäristötiedon kysyntää, jonka odotetaan yhä kasvavan uusien vaatimusten saatossa.

Puoluetonta, luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa päätöksentekijät tarvitsevat luodessaan, toimeenpannessaan ja kehittäessään ympäristöpolitiikkaa sekä eurooppalaisella että kansallisella tasolla. Ympäristöpolitiikan uusien painopisteiden ja vuosittain

uusiutuvien vaatimusten myötä ympäristökeskukselta vaaditaan paljon, joten se voi tarjota tietoa vain tärkeimmille käyttäjilleen. Tätä tietoa haluavat kuitenkin myös useat muut asiasta kiinnostuneet tahot ja organisaatiot. Yksityisen sektorin ja yksityishenkilöiden tiedontarve kasvaa kestävä kehityksen käsitteen saadessa jalansijaa ja siirryttäessä lainsäädäntöön perustuvasta pistekuormitusten valvonnasta tuotantoon ja kulutukseen, joka tapahtuu energian ja kulutuksen vähentämisellä ennaltaehkäisevien toimenpiteiden avulla.

Euroopan ympäristökeskus toimii tietokeskuksena, joka välittää EIONET:in tuottamaa tietoa. EIONET saa tietoa useilta sadoilta yhteistyöorganisaatioilta. Tämä verkosto on osoitus siitä, miten Euroopan valtiot pystyvät tekemään tehokasta ja kaikkia osapuolia hyödyttävää yhteistyötä. Tiedon jakamisen ja parantamisen yhteydessä yhteisten ongelmien luomiin haasteisiin vastataan levittämällä tarpeellista tietoa, jolloin myös ongelmien ratkaisut ovat yhteisiä.

Kapasiteetin rakentaminen oli ensimmäisen monivuotisen työohjelman pääkohta, mikä on Euroopan ympäristökeskuksen haaste myös tulevana vuosina. Uuden vuosituuhannen kynnyksellä ympäristökeskus asettaa toisen monivuotisen työohjelmansa tärkeimmät tavoitteet, joita hahmotetaan tässä asiakirjassa.

Euroopan ympäristökeskuksen tehtävä

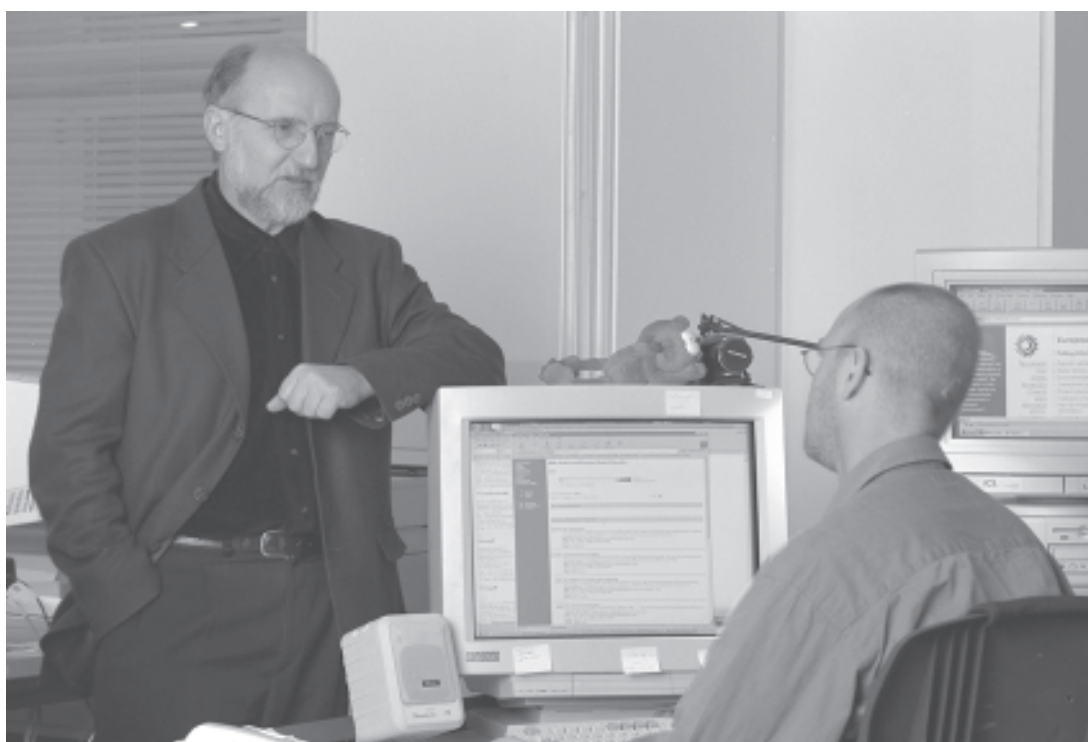
Ennen kuin Euroopan unioni rupesi koordinoimaan ympäristökysymyksiä koskevia toimia Euroopassa jäsenvaltiot keskittyivät lähinnä rakentamaan omia tietoaineistojaan ja tietojärjestelmiään. Määritelmät, indikaattorit ja tilastolliset menetelmät vaihtelivat, niin kuin myös tärkeä aineiston arviointi. Euroopan ympäristökeskus perustettiin vuonna 1993 Kööpenhaminaan. Sen tehtävänä oli koota, yhdistää ja järjestää kansallisten ympäristöalan järjestöjen ja virastojen tuottamaa laajaa ja merkittävää tietoa.

Tämä ei ollut mikään helppo tehtävä. Ympäristökeskuksessa aloitettiin olemassa olevan aineiston kerääminen ja seulominen, jolloin kuva siitä mitä tiedettiin Euroopan ympäristöstä ja mitkä alueet oli tutkimatta hahmottui vähitellen. Samaan aikaan yhdenmukaisesti tuotetun tiedon kysyntä oli suuri. Aineisto haluttiin toimitettavan muodossa, jota päätöksentekijät voisivat käyttää suoraan.

Päätöksentekijät tarvitsevat vankkaa tietojen ja analyysin pohjaa, jonka perusteella he voivat määritellä standardit ja indeksit ympäristön laadun suojelemiseksi ja uudistamiseksi. Olemassa olevan lainsäädännön tehostamiseksi

päätöksentekijät tarvitsevat ympäristökeskuksen ympäristöuhkista varoittavaa järjestelmää sekä jo voimassa olevien ympäristöasetusten ja välineiden tehokkuutta arvioivaa järjestelmää. Ennen kuin pystytään määrittelemään minkä suuruisen Itä-Euroopan naapurimaihin menevän taloudellisen avun tulisi olla, päätöksentekijät tarvitsevat tietoa sekä ympäristöresurssien että ympäristötiedotuksen tilasta näissä maissa.

Luxemburgin tapaamisessa 1997 ja myöhemmin Cardiffin kokouksessa kesäkuussa 1998 Euroopan neuvosto antoi Euroopan unionille tehtäväksi kehittää ja toteuttaa kestävän kehityksen erityisiä indikaattoreita koskevaa raportointia. Tähän liittyy myös EU:n tavoite sisällyttää ympäristökysymykset kaikkiin Euroopan unionin toimintalinjoihin. Tähän työhön kuuluu etenkin uuden mutta nopeasti kehittyvän tieteenalan epätarkkuuksien itsenäinen arviointi. Tähän kuuluu myös ympäristökeskuksen tekemä työ ympäristön tilan arvioimiseen liittyvissä projekteissa ja toimintalinjojen kehittämisessä. Samaan aikaan EU:n laajentuminen Itä-Eurooppaan on alkamassa, minkä yhteydessä tarpeellisen ja luotettavan tiedon kysyntä on kasvanut.

Tiedon saatavuus

Tällä hetkellä ympäristöalalla suuntaus on kohti yhä laajempaa ja avoimempaa raportointia. Tämä koskee sekä valtioita että yksittäisiä yrityksiä. Tämä Euroopan ympäristökeskuksen painottama tiedontarjonta ja tiedonjakelu luo asiasta kiinnostuneille tahoille – EU:n toimielimet, kansalliset ministeriöt, järjestöt ja yksityiset – mahdollisuuden saada tietoa yhdeltä ja samalta eurooppalaiselta tasolta. Kun ympäristötietoa tarjotaan avoimesti kansalaisille tarjoutuu mahdollisuus muodostaa mielipide, jonka pohjalta he voivat toimia asianmukaisesti. Ympäristökeskuksen toiminta tuotteiden ja palvelujen tarjoamiseksi julkiseen käyttöön edistää myös tavoitetta yleisön aktivoimiseksi.

Yhteistyö

Euroopan ympäristökeskuksen työn maantieteellinen kattavuus ylittää jo 18 jäsenvaltioiden rajat aina PHARE – ja TACIS – maihin saakka (johon kuuluu Venäjän federaatio) sekä Välimeren, Itämeren ja Jäämeren ympäröimiä maita. Samanaikaisesti kun yhteyksiä TACIS -maihin tiivistetään usean PHARE -maan odotetaan tulevan ympäristökeskuksen jäseniksi suunnittelujakson 1999-2003 aikana. Jotta pystyttäisiin tekemään todella yhteiseurooppalaista tiedotustyötä varoja ja henkilökuntaa on kuitenkin lisättävä.

Yhteistyötä EU:n Ympäristöasioiden Pääosaston kanssa on lisättävä unionin ympäristöpolitiikan kehittämiseksi, kuten myös yhteistyötä Tutkimuksen Pääosaston kanssa 5. tutkimuksen puiteohjelman osalta, sekä niiden pääosastojen

kanssa, jotka ovat vastuussa ympäristöä koskevien näkökohtien sisällyttämisestä politiikan eri osa-alueisiin, kuten liikenne-, energia- ja maatalouspolitiikkaan. Yhteistyötä EU:n yhteisen tutkimuskeskuksen ja Eurostatin kanssa on myös lisättävä.

Tämän lisäksi tarvitaan laajempaa yhteistyötä kolmansien osapuolien kanssa kuten esim. Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelma, Maailman terveysjärjestö, UNECE ja OECD. Ympäristökeskuksen näiden järjestöjen kanssa yhdessä tekemä työ takaa johdonmukaisen tiedon tuottamisen ja päällekkäisesti tehdyn työn riskin vähenemisen. Ympäristökeskus tekee myös yhteistyötä muiden organisaatioiden kuten yliopistojen ja rahoituslaitosten kanssa.

Tulevaisuuden haasteet

Uudessa monivuotisessa työohjelmassa Euroopan ympäristökeskus määrittelee tehtävänsä viiden tulevan vuoden osalta seuraavasti: *”Euroopan ympäristökeskus pyrkii tukemaan kestäväää kehitystä ja avustamaan merkittävien ja mitattavissa olevien parannuksien saavuttamisessa Euroopan ympäristössä tuottamalla ajankohtaista, kohdennettua, asianmukaista ja luotettavaa tietoa poliittisille päätöksentekijöille ja suurelle yleisölle.”*

Voidakseen keskittää työnsä seuraavan suunnittelujakson osalta ympäristökeskus on määritellyt seitsemän erityishaastetta, jotka kattavat sen eri vastuu-alueet. Haasteiden määrittelemisen myötä pystytään tunnistamaan painopistealueet ja säilyttämään voimavarojen tasapaino. Yksinkertaisesti sanoen neljään ensimmäiseen haasteeseen on välttämättä vastattava, jotta ympäristökeskus pystyisi vastaamaan kolmeen seuraavaan.

1. Verkostoituminen. EIONET:in kehittäminen ja ylläpitäminen
2. Ympäristötiedon viitekeskuksen rakentaminen
3. Seuranta- ja raportointiprosessin kehittäminen
4. Esille nousevien ympäristökysymysten tunnistaminen

5. Avustaminen ympäristöpolitiikan kehittämisessä toimittamalla tietoa muodossa, jota päätöksentekijät voivat käyttää suoraan
6. Ympäristöä koskevien toimintalinjojen toteutuksen ja arvioinnin tukeminen
7. Ympäristöä koskevien kysymysten painottaminen EU:n laajenemisprosessissa

Saavutetut tulokset

Euroopan ympäristökeskus tarjoaa kattavan tuotteiden ja palvelujen valikoiman.

- Ympäristön arviointiraportit, jotka kattavat ympäristöä koskevat liikkeellepanevat voimat, paineet, ympäristön tilan, vaikutukset ja vastavaikutukset
- Ympäristön ensisijaisia ongelmia, sektoreita ja erityiskysymyksiä käsittävät raportit

- Aihekohtaiset raportit – ilman, vesien, maaperän ja muiden määrättyjen alojen seuranta
- Tekniset raportit, asiantuntijoille suunnatut ohjeet ja käsikirjat
- Viitekeskus, josta on pääsy ympäristökeskuksen tietokantoihin ja muihin tiedonlähteisiin
- Päätöksentekijöille suunnatut palvelut ja raportoinnit

Euroopan ympäristöraportti, joka ilmestyy joka viides vuosi, on ehkä ympäristökeskuksen tunnetuimpia julkaisuja. Täydennyksenä tälle julkaistaan vuodesta 1999 alkaen vuosittaisia Ympäristösignaaleja -raportteja, jotka perustuvat keskeisiin ympäristön indikaattoreihin. Molemmat raportit tarjoavat avaintietoa ja yhdenmisen arvioinnin liikkeellepanevista voimista, paineista, tilasta ja vaikutuksista sekä yhteiskunnan vastauksista eri ympäristökysymyksiin. Tämän lähestymistavan ansiosta ne pystyvät tarjoamaan laajan yleiskatsauksen nykytilanteeseen sekä viitteitä ympäristöön liittyvistä tulevaisuudennäkymistä. Sekä asiantuntijoille että maallikoille ymmärrettävät graafiset kaaviot, kartat ja tilastot tukevat molempien raporttien tietosisältöä ja päätelmiä.

Ohjelmakokonaisuudet

Käytännön tasolla ympäristökeskuksen työ, niin kuin se on muotoiltu monivuotisessa työohjelmassa, on jaettu viiteen ohjelmakokonaisuuteen.

1. **Aihekohtaiset tietokannat ja raportit** seurannan ja ympäristöä koskevan raportoinnin parantamiseksi.
2. **Yhdennetty arviointi**, jonka pohjalta tuotetaan syvällisiä analyysejä tietyistä ympäristöongelmista, maantieteellisistä alueista, talouden sektoreista tai vastauksia ongelmien ratkaisemiseksi.
3. **Säännölliset raportit**, jotka käsittelevät edellä mainittujen ympäristöarviointiraporttien kehitystä.

4. **Raporttijärjestelmän tuki**, johon kuuluu myös ympäristökeskuksen ja EIONET:in tarvitseman metodologian ja työkalujen kehittäminen, sekä viitekeskuksen kehittäminen.
5. **Palvelut ja verkostoinfrastruktuuri**, joka tarjoaa tarpeellista tietoteknistä tukea, julkaisutoimintaa, tiedonlevitystä ja tietopalvelua.

Jokaisella erityisalueella toimivat vastuuryhmät hoitavat useita hankkeita, jotka on määritelty työohjelmissa. Raportointijärjestelmä vaatii, että jokaisen ohjelmakokonaisuuden tuloksista on raportoitava työn eri vaiheissa. Jäljempänä on yleiskatsaus viiden ohjelmakokonaisuuden yksittäisistä hankkeista.

Ohjelmakokonaisuuksien, hankeryhmien ja hankkeiden yleiskatsaus

1. AIHETIETOKANNAT JA RAPORTOINTI	3. SÄÄNNÖLLISET RAPORTIT
1.1 Sosio-ekonomiset tiedot 1.1.1 Eurostat-tiedot ja yhteistyö 1.1.2 Yhteistyö muiden toimielimien kanssa 1.2 Paineet 1.2.1 Päästöt ilmaan 1.2.2 Jätteet 1.2.3 kemikaalit 1.2.4 Päästöt veteen 1.2.5 Päästöt maahan ja maaperään 1.3 Tila ja laatu 1.3.1 Ilman laatu 1.3.2 Vesien laatu ja vesivarat 1.3.3 Kasviston, eläimistön ja luontotyyppien tila 1.3.4 Maaperän tila 1.3.5 Maanpeite 1.3.6 Rannikko- ja meriympäristö 1.3.7 Melu	3.1 Viisivuotisraportti 3.1.1 EU98 SoER 3.1.2 Euroopan ympäristön tila ja näkymät 3.2 Säännöllinen indikaattoreihin perustuva raportti 3.2.1 Euroopan ympäristösignaaliraportit
2. YHDENNETTY ARVIOINTI	4. RAPORTOINTIJÄRJESTELMÄN TUKI
2.1 Ympäristökysymykset 2.1.1 Ilman laatu ja otsoni 2.1.2 Ilmastomuutokset 2.1.3 Vesistöjen paineet 2.1.4 Rehevöityminen 2.1.5 Happamoituminen 2.1.6 Biologisen monimuotoisuuden muutokset 2.1.7 Altistuminen kemikaaleille 2.1.8 Terveys 2.1.9 Maan ja maaperän huononeminen 2.1.10 Jätehuolto 2.2 Alueelliset arvioinnit 2.2.1 Välimeren alue 2.2.2 Integroitu rannikkoalueiden hoito (ICZM) 2.2.3 Liikenne TEN SEA 2.2.4 Maisema 2.2.5 Kaupunkiympäristö 2.3 Sektorit ja Välineet 2.3.1 Liikenne 2.3.2 Maatalous 2.3.3 Energia 2.3.4 Turismi 2.3.5 Teollisuus 2.3.6 Kotitaloudet 2.3.7 Välineet 2.4 Tutkimustulosten levittäminen ja esiin nousevat kysymykset 2.4.1 Tutkimus- ja ympäristötiedotus 2.4.2 Esiin nousevat ympäristökysymykset	4.1 Skenaariot, Menetelmät, Suuntaviivat 4.1.1 Integroitu ympäristöarviointi 4.1.2 Skenaariot ja näkymien analyysit 4.1.3 Ympäristöraporttien suuntaviivat 4.1.4 Raportointivaatimusten tuki (EU:n lainsäädäntö ja monenväliset sopimukset) 4.2 Tietohallinto 4.2.1 EIONET:in tietovirta 4.2.2 EEA:n GIS-tuki 4.2.3 Tietovarannon hallinta 4.3 Yleisön pääsy käyttämään ympäritötietoa – Viitekeskus 4.3.1 EEA/EIONET –tietoja koskeva hakemisto 4.3.2 EEA:n Websivu - portti viitekeskukseen 4.3.3 Pääsy tietovarantoon ja aihekohtaisiin tietokantoihin 4.3.4 Portti muihin tietojen tuottajiin - GELOS, Envirowindows 4.4 Toimielinten verkottuminen, teemakeskukset 4.4.1 EIONET ja yhteistyö kolmansien maiden kanssa (ETC, NFP, NRC) 4.4.2 Euroopan komissio (POXI, muut PO:t, YTK, Eurostat) 4.4.3 Neuvosto, parlamentti, tal. & sos.k., alueiden komitea 4.4.4 Kansainväliset elimet 4.4.5 Kansalaisjärjestöt (elinkeinoelämä ja ECO)
	5. PALVELUJEN JA VERKON INFRASTRUKTUURI
	5.1 Tieto- ja verkkoteknologia 5.1.1 Tietotekniset palvelut 5.1.2 Telemaattiset palvelut 5.1.3 Tietoteknisten sovellusten kehittäminen 5.2 Tietokapasiteetit ja -palvelut 5.2.1 Julkaisutoiminta 5.2.2 Jakelu ja markkinointi 5.2.3 Ympäristötiedon viestintä 5.2.4 Kirjasto- ja tietopalvelut

Talousarvion valossa

Suurin osa ympäristökeskuksen toimintaa on luonteeltaan monivuotista koska hankkeita aloitetaan, niitä kehitetään ja toteutetaan vuosia kattavien ajanjaksojen aikana. Ympäristökeskus noudattaa monivuotista työohjelmaa (MAWP). Tämän takia on johdonmukaista, että ympäristökeskuksella on monivuotinen talousarvio työnsä pitkän aikavälin suunnittelemiseksi.

Euroopan ympäristökeskus aloitti toimintansa vaatimattomalla talousarviolla ja henkilöstöllä. Ympäristökeskukselle asetetun tehtävän ja tärkeimpien asiakkaidensa tarpeiden täyttämiseksi lisääntyvän vastuun ja talousarvion kaavailtiin vähitellen suurenevan. Talousarvion asettamat rajoitteet huomattiin ensimmäisen kerran vuonna 1998, kun määrärahojen puuttuminen kesken kaiken pysäytti tiettyjä hankkeita. Vuoden 1998 vuotuinen 16,8 miljoonan euron talousarvio merkitsi itse asiassa ulkoisiin toimiin käytettävissä olevien varojen vähenemistä vuoden 1997 talousarvioon verrattuna. Vuonna 1999 esitetään 18,1 miljoonan euron talousarviota ja 68 henkilöä, jotka toimisivat ympäristökeskuksen palveluksessa Kööpenhaminassa. Ensimmäisten vuosien kokemusten perusteella tehdyn syvällisen analyysin pohjalta voidaan arvioida neuvoston asetuksen 1210/90 mukaisesti ympäristökeskukselle asetetun tehtävän täyttämiseksi tarvittavat voimavarat.

Monivuotisessa talousarviossa määritellään minimiskenaario ympäristökeskuksen kehittämiseksi, jotta perustamisasetuksen mukainen tehtävä voitaisiin täyttää. Tämän skenaarion mukaan talousarvio käsittäisi 18-20 miljoonaa euroa 2-3 seuraavan vuoden aikana ja suunnittelujakson seuraavien vuosien aikana lisäystä aina 23 miljoonaan euroon saakka. Tällä pystytään jatkamaan eräitä ensimmäisissä vuotuisissa työohjelmissa ensisijaisiksi tavoitteiksi määriteltyjä hankkeita, mutta sillä voidaan kehittää vain vähän muita tärkeitä hankkeita.

Monivuotinen työohjelma on suunniteltu joustavaksi ensisijaisuutta vaativien lisähankkeiden suhteen edellyttäen että monivuotisen talousarvion lisäksi saadaan käytettäväksi lisää voimavaroja. Tätä joustavuutta toteutetaan neuvottelemalla suoraan tärkeimpien asiakkaiden kanssa siitä, miten ympäristökeskus voi rahoittaa ja suorittaa lisätoimia.

Yhä kasvavien tarpeiden ja laajempien työtehtävien tyydyttämiseksi suunniteltu toiminta ja henkilöstömäärä vaikuttaa talousarvioon. Konkreettisesti sanoen: jotta pystyttäisiin ratkaisemaan EU:n laajenemisprosessiin ja yhteiseurooppalaiseen raportointiin liittyviä kysymyksiä sekä yhdentämään ympäristökysymykset muihin toimintalinjoihin, ympäristökeskus tarvitsee monivuotisessa työohjelmassa määrättyjen varojen ohessa lisää voimavaroja.